

РІЗДВЯНІ СВЯТА: КОЛЯДУВАННЯ, ЩЕДРУВАННЯ, ВІНШУВАННЯ

Виховний захід у 2-му класі

С. М. Ткачова, спеціаліст I категорії, старший учитель,

Міловська гімназія, Міловський р-н, Луганська обл.

Мета: розширювати знання учнів про колядки і щедрівки; удосконалювати навички виразного читання; формувати національну свідомість; розвивати інтерес до народних свят і звичаїв, зв'язне мовлення учнів, художні здібності, творчу активність; виховувати у дітей доброту, щирість, щедрість, милосердя.

Обладнання: виставка дитячих книжок; добірки з дитячих журналів; ілюстрації за темою заходу. Учні одягнені в національні костюми.

Хід заходу

I. Повідомлення теми і мети заняття

Учитель. Сьогодні ми проводимо незвичайний захід, мета якого: розширити ваші знання про колядки і щедрівки, різдвяні свята. Це дуже цікава тема. Знаю, що ви до неї готувалися із задоволенням.

➤ Слухання вірша «Щедрий вечір»

(читає вчитель)

Чи знаємо ми наші обряди і звичаї,
Чи їх не затьмили канони чужі?
Пригадую: скільки краси таємничої
У Щедрому вечорі — святі душі.
І скільки пориву в розміренім цокоті
Копит за вікном, в розгоні саней...
А в хаті наш батько сідає на покутті,
І ми за столом, ціла купа дітей.
Між нами і батьком кутя і крученики,
Шкварки, холодці — все аж очі вбира,
Ячня, ковбаси, в макітрі — вареники,
Коржів, пирогів отакенна гора!
І як наша мати зуміла настачити?
Ось батько з-за тих пирогів до рідні,
Навмисне пригнувшись:
— Чи ви мене бачите?

А ми в один голос:

— Не бачимо! Ні!..

— Видать,— каже батько, — були не ледачими...

Помолимо ж Бога та вдарим чолом,

Щоб ви мене, діти, й на той рік не бачили,

Як сядемо знов за святковим столом.

Вертаюсь до мови тії чарівничої

І щиро бажаю, щоб вічно жили

Такі дорогі родові наші звичаї

І гнулися в нас від достатку столи.

Д. Білоус

— Сьогодні наш народ повертається до традицій святкування українського Різдва. Учїться і ви колядувати, дорогі діти,— це допоможе вам увійти у світ краси і духовного щастя.

II. Основна частина

ДИТЯЧИЙ ВЕРТЕП

(обробка твору Юрія Шкрумеляка)

Дійові особи: Ангел; четверо пастушків.

Атрибути: звізда для Ангела; чотири високі палиці; костюми пастушків.

Пастушки входять за Ангелом до класу і колядують, а учні підспівують.

Нова радість стала, яка не бувала:

Над вертепом звіздар ясна світлом засіяла.

(Двічі)

Де Христос родився, з Діви воплотився,

Як чоловік пеленами, убого повився.

(Двічі)

Ангел

Мир і спокій цьому дому!

Тут немає місця злому.

1-й пастушок

Слава Богу, добрі люди,

Нехай радість з вами буде!

2-й пастушок

Добрі маємо новини

Для старого і дитини.

3-й пастушок

Світ наш нині звеселився.

Син господній народився.

4-й пастушок

У яселечку ягнятка

Ми знайшли святе малятко.

Ангел

Посланці благої вісті,

У яким це сталось місті?

1-й пастушок

Віфлеємом зветься місто,

Славне Божим благовістом!

Ангел. Хто ж ви, діти? Як вас звати?

Пастушки (хором). Українці. Пастушата.

Ангел

Українців, їх державу

На весь світ Господь прославить.

Скажіть, хто чого бажає.

Хай Христосик про те знає.

1-й пастушок (уклоняючись)

Я прошу: Господній сину!

Воскреси нам Україну!

2-й пастушок (уклоняючись)

Хай у нас розквітне знову

Лавра духу — рідна мова!

3-й пастушок (уклоняючись)

Найпрекраснішому роду,

Українському народу,

Рідному своєму краю

Миру, злагоди бажаю!

4-й пастушок (уклоняючись)

Хай живе під кожним дахом

Вісник щастя — Синя Птаха.

Ангел

Я небесний Ангел Божий,

На ту птаху схожий.

Голубі я крила маю,
Прилетів на них із раю.
Серце сповнює по вінця
Щира мова українців.
Я шляхи Господні знаю:
Україні бути раєм!

Учитель. Ось так, діти, маленькі колядники із осяйною звільдою чи вертепом у руках вирушали від хати до хати. Зірка світила їм, щоб колядники не збилися з путі, не заблукали, адже несли вони людям радісну вістку.

Діти виконують пісню «По всьому світу».

1. По всьому світу стала новина:

Діва Марія Сина родила.
Сіном притрусила,
В яслах положила
Господнього Сина.

(Двічі)

2. Діва Марія Бога просила:

В що ж би я Сина свого повила?
Ти, Небесний Царю,
Пришли свої дари
Цьому сину Володарю.

(Двічі)

3. Зійшли янголи з неба до землі,

Принесли дари Діві Марії:
Три свічки воскові,
Ще й ризи шовкові
Месії Христові.

(Двічі)

Учитель. Що вам відомо про свято 7 січня?

(Учні розповідають.)

1-й учень. 7 січня — Різдво Христове, народження Ісуса Христа. Цей день найкоротший у році, дає початок відродженню сил Сонця. Різдво є святом милосердя, виявом пошани до родичів, близьких. За традицією, на це свято збирається вся рідня і вшановує померлих.

2-й учень. А найважливіший різдвяний обряд — 6 січня. Святий вечір — це основна частина святкування Різдва Христового. Головним атрибутом його є сніп пшениці — дідух. Він

уособлює духи пращурів, які приходять на Різдво в гості. Господар перед вечерею святково вносить дідух до хати, бажає родині веселих свят та ставить його на почесному місці — на покутті під святими образами.

3-й учень. До Святвечірніх традицій належить класти сіно під скатертиною на столі (*адже Христос народився на сіні*), зубчики часнику по кутках стола (*проти злих сил*). Під столом на солону розкидають горіхи та різні солодощі, аби добре неслися кури. На святвечірньому столі, крім свічки, обов'язковий калач — білий дріжджовий хліб з булочкою зверху («*душею*»), що призначена для пращурів.

4-й учень. До Святої Вечері сідають тоді, коли на небі з'явиться перша зірка. Споживають дванадцять страв на честь дванадцяти місяців та дванадцятьох апостолів. Вибір страв різний у різних місцевостях України, але обов'язково є кутя — варена пшениця з маком та медом. Це страва поминок за померлими. До обов'язкових страв належать: борщ, вареники, голубці, риба, гриби, квасоля, горох, боби та узвар із сушені.

5-й учень

На свято готували кутю з маком,

Солону рибу з червоним раком,

З олією вареники,

Картопляні печеники,

Тертяники, книдлі,

Чорнослив в повідлі.

Капусту, грибочки,

А також — огірочки.

Підливу з часником,

Хрін з червоним буряком,

Голубці із перцем —

Та все з щирим серцем!

Та ще салатів і приправ —

Ось і всі дванадцять страв.

6-й учень. Від Святого Вечора аж до Стрітіння (15 лютого) люди прославляють народження Сина Божого словами: «Христос народився!», з обов'язковою відповіддю: «Славимо Його!». Різдво — це співання колядок.

Колядки та щедрівки — зимові величально-вітальні пісні українців. Колядки співають, починаючи з Різдва і до Водохрещ, тобто з 7 до 19 січня. Натомість щедрівки виконують лише протягом тижня — від Нового року й до Водохрещ. Колядки і щедрівки мають дуже

давню традицію. Вони радісні, тому і промовляти їх потрібно весело. Ми повчимося читати, співати колядки і щедрівки.

Учитель. Хто з вас, діти, колядував минулого року або вивчив колядку, і хоче нам проспівати її чи розповісти?

- Колядин, колядин, а я в батька один,
По колінця кожушок, дайте дядьку п'ятачок.
А п'ятак недорогий, дайте, тітко, ще другий.
З святим вечором!

- Колядин, колядин, а я в батька один,
У новенькому кожушку, винесіть пампушку.
Будьте здорові!пусту, грибочки,
Коляд-колядниця —
На покутті кутиця.
Прийшли колядники,
Застали господаря
З челядою коло стола.
Поздоровляємо всіх до ста літ!

- Коляда, коляда у віконце загляда.
Коляда, коляда, дайте, дядьку, пирога.
Як не дасте пирога, візьму вола за рога
Та виведу за поріг, та викручу правий ріг.
Буду ротом трубити, з воликом робити.
З Святим Вечором!

- Дайте нам коляду,
Бо далі іду.
Дайте нам курку,
Бо в вікно штуркну.
Дайте нам когута,
Бо рознесу ворота.
Дайте нам пироги,
Бо ми змерзли в носи.

- Ішли дві баби колядувати:
Ой одна гола, а друга боса.
А боса каже: — Кричімо гірше,
Кричімо гірше, винесуть більше.

А гола каже: — Годі кричати,
Годі кричати — нема в що брати.

- Дай же, Боже, вечір добрий!

Дай пиріг довгий.

А хоч коротенький,
Так мачку повненький,
Без ручок, без ніжок,
Щоб не побіг у сніжок!

- Коляда, коляда

В нашу хату загляда.

Коляда, коляда

Людей добрих звеселя.

Коляда, коляда

Землю нашу зігрива.

- Радуйся, земле! Коляда іде!

Святий вечір, добрий вечір!

Коляда іде, всім дари везе.

Всім дари везе, нам слово каже,

Нам слово каже:

Що вже світ сяє.

Земле, земле, одчиняй двері,

Одчиняй двері, то твій князь іде,

То твій князь іде, молоду бере,

Молоду бере — обдаровує.

Ми ж тебе, господарю,

Та й не понижаємо,

А святими щедрими

Та й благословляємо!

Учитель. Діти, а коли співають щедрівки?

(Відповіді дітей.)

— 13 січня, на Щедрий вечір, хлопці й дівчата знову ходили від хати до хати, бажаючи господарям щедрого вечора і доброго здоров'я на весь рік. Тільки на Різдво вони були колядниками, а на Щедрий вечір... Ким вони були? Щедрівниками.

Діти виконують пісню «Ой чи є, чи нема пан господар дома?»

1. Ой чи є, чи нема

Пан господар дома?

Щедрий вечір, добрий вечір,

Пан господар дома?

2. Ой нема, ой нема,

Та й поїхав до млина,

Щедрий вечір, добрий вечір,

Та й поїхав до млина.

3. Та й муки спетлювать,

Меду-пива купувать.

Щедрий вечір, добрий вечір,

Меду-пива купувать.

4. Меду-пива купувать,

Щедрівників частувать.

Щедрий вечір, добрий вечір,

Щедрівників частувать.

1-й учень

Добрий вечір вам!

Дайте дохід нам.

Як не дасте доходу,

Перевернем хату на воду.

Та не ламайте,

Та по цілому давайте!

2-й учень

А в печі пироги печуться,

А дітям не даються.

Один доти заглядав,

Поки таки не достав, та й з'їв.

А в печі пирогів не стало.

Він поліз по сало.

Того сала не достав,

Послизнувся та й упав,

Ой упав!

3-й учень

Щедрий вечір, добрий вечір,

Добрим людям на весь вечір!

А я знаю, що пан дома,
Сидить собі кінець стола.
Сидить собі кінець стола.
А на ньому шуба люба,
А на ньому шуба люба.
А в тій шубі калиточка,
В тій калиточці сім червінців,
Усім дітям по червінцю.

4-й учень

Тече річка невеличка,
Щедрий вечір, добрий вечір!
На тій річці плине листочок.
Плине листочок яблуневий.
На тім листочку написано,
Написано сонце й місяць.
А що місяць — то господар,
А ясне сонце — господиня,
Ясні зірки — його дітки.

5-й учень

Щедрик-ведрик, дайте вареник,
Грудочку кашки, кільце ковбаски.
Дайте книш, бо впусти пиш,
Дайте ковбасу, бо хату рознесу.
Дайте ще й кишку, з'їм у затишку!

6-й учень

Де коза ходить, там усе родить,
Де коза хвостом, там жито кустом.
Де коза дійкою, там жито міркою.
Де коза ногою, там жито копною.
Де коза рогами, там жито стогами.
Де коза буває, там все проростає,
А де не буває, там все пропадає.

7-й учень

Щедрик, щедрик, щедрівочка,
Прилетіла ластівочка,

Стала собі щебетати,
Господаря викликати:
«Вийди, вийди, господарю,
Подивися на кошару,
Там овечки покотились,
А ягнички народились.
В тебе товар весь хороший,
Будеш мати мірку грошей,
Хоч не гроші, то полова —
В тебе жінка чорноброва».
Щедрик, щедрик, щедрівочка,
Прилетіла ластівочка.

Учитель. Діти, а щедрівочку «Ой сиваятая зозуленька» ми проспівасмо всім класом: 1-й рядок

— 1-й ряд, а весь клас — приспів і т. ін.

Ой сивая тая зозуленька.
Щедрий вечір, добрий вечір —
Добрим людям на здоров'я!
Усі сади та і облітала.
Щедрий вечір, добрий вечір —
Добрим людям на здоров'я!
А в одному та і не бувала.
Щедрий вечір, добрий вечір —
Добрим людям на здоров'я!
А в тім саду — три тереми.
Щедрий вечір, добрий вечір —
Добрим людям на здоров'я!
У першому — ясен місяць.
Щедрий вечір, добрий вечір —
Добрим людям на здоров'я!
У другому — красне сонце.
Щедрий вечір, добрий вечір —
Добрим людям на здоров'я!
У третьому — дрібні зірки.
Щедрий вечір, добрий вечір —

Добрим людям на здоров'я!
Ясен місяць — пан господар.
Щедрий вечір, добрий вечір —
Добрим людям на здоров'я!
Красне сонце — жона його.
Щедрий вечір, добрий вечір —
Добрим людям на здоров'я!
Дрібні зірки — їхні дітки.
Щедрий вечір, добрий вечір —
Добрим людям на здоров'я!

Учитель

Щедрий вечір, добрий вечір —
Добрим людям на здоров'я!
— Хто і коли так говорять? (*Відповіді дітей.*)

Так, правильно! Особливу новорічну радість приносив молодий і симпатичний парубок,
заможний чоловік або хлопчик.

— Часто господарі навмисне стежили, хто першим іде до хати. Якщо ж це був небажаний
полазник, то зачиняли двері.

— А хто з вас, хлопці, ходив посипати? Що ви бажали? (*Відповіді дітей.*)

— А які добрі слова говорять діти своїм близьким, своїм рідним?

- Сію, сію, посіваю,

З Новим роком поздоровляю.

Щоб було у вас в стіжку,
В мішку, і в коморі, і в оборі,
В ложці, в мисці, і в колисці!

- Сійся, родися жито, пшениця,

Часник — як бик,

Цибуля — як дуля!

- Сійся, родися, жито, пшениця,

Всяка пашниця.

На щастя, на здоров'я

Та на Новий Рік.

Щоб уродило краще, як торік, —
Коноплі під стелю, а льон по коліна,
Щоб у вас, хрещених, голова не боліла.

Будьте здорові, з Новим Роком.

Дай, Боже!

- На щастя, на здоров'я,
На Новий рік, на нове літо,
Роди, Боже, жито і пшеницю,
Всяку пашницю!
А ти, кукілю, не родись,
По доріжці розкотись,
Конопельки під стельки,
Льонок на поясок.
Драстуйте, будьте здорові,
З празником, з Новим роком!

- Рідна мамо, рідний тато!
Я вітаю вас зі святом.
Я люблю вас щиро-щиро!
Вам бажаю щастя й миру.
Ви мене любіть, рідненькі,
Бо я ще такий маленький.
Хочу бути на вас схожий,
Як і ви, такий же гожий...
Хай моє хороше слово
Розквітає веселково!
Ой, бабусенько рідненька,
Чарівниченько любенька,
Твої руки — золоті
В невсипущому труді.
Твою працю я шаную,
Твоє серце добре чую.
І тебе, я побажаю,
Сонечко хай зустрічає!
Моя рідна тітонька,
Ти — неначе квітонька!
Я тебе тут привітаю,
Я добра тобі бажаю!
Хай всього буде багато:

І на будень, і на свято!

Сію, сію, посіваю...

Тебе ніжно обіймаю.

- Я вітаю свого дядю.

Біля тебе зараз сяду

І таке тобі скажу —

Із тобою я дружу!

Ти хороший, ти ласкавий,

Ти привітний, гарний, славний...

Будь здоровий, не хворій,

Дядечку ти, рідний мій!

Учитель. До чого закликають та чого навчають колядки і щедрівки? (*Бути добрими, щирими, щедрими, милосердними; бажати людям лише добра, щастя, миру, злагоди, благополуччя.*)

III. Підсумок заходу

Учитель. Сьогодні ми пригадували колядки і щедрівки. Як приємно було мені дивитися на вас, дорогі діти! Сподіваюся, що і вам цей урок приніс задоволення. Незабаром різдвяні свята. Ідіть колядувати, щедрувати, адже ви тепер знаєте так багато колядок і щедрівок! Приносьте людям добру звістку, бажайте щастя й радості. Виходять п'ятеро колядників.

1-й колядник

Добрий вечір, господарю,

У вашій оселі.

Прийміть наші побажання

На свята веселі.

2-й колядник

Небо і земля нині торжествують,

Ангели й люди весело празнують:

Христос родився, Бог воплотився,

Ангели співають, царі вітають,

Поклін віддають, пастирі грають,

«Чудо! Чудо!» — повідають.

3-й колядник

Ісус Христос народився

У бідній яскині.

Радуйтеся, українці,

Наше свято нині!

4-й колядник

Засіяла зірка
На небеснім склоні.
А вже сила Божа
В нашій обороні.

5-й колядник

Хай Христос маленький,
Що родився нині,
Зішле щастя й долю
Нашій Україні.

Діти виконують пісню «Добрий вечір тобі, пане господарю!».

Добрий вечір тобі, пане господарю,
Радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився.
Та кладіть калачі з ярої пшениці,
Радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився.
Бо прийдуть до тебе три празники в гості,
Радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився.
Ой перший же празник —
то Різдво Христове,
Радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився.
А другий же празник — Василя Святого,
Радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився.
А третій же празник — Святе Водохреща,
Радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився.
А що перший празник зішле тобі втіху,
Радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився.
А що другий празник зішле тобі щастя,
Радуйся!

Ой радуйся, земле, Син Божий народився.

А що третій празник зішле всім нам долю,

Радуйся!

Ой радуйся, земле, Син Божий народився.

Учитель

Ми на тому, добрі люди, колядку кінчаєм,

Щастя й долі цьому дому всі щиро бажаєм.

Живіть в мирі, живіть в щасті, добрі, чесні люди.

Нехай Божа ласка з неба завжди з вами буде!

Різдвяні свята: колядування, щедрування, віншування

**7 січня – Різдво Христове,
народження Ісуса Христа.**

А найважливіший
різдвяний обряд –
6 січня.
Святий вечір – це
основна частина
святкування Різдва
Христового.

Головним атрибутом його є сніп пшениці – **дідух**. Він уособлює духи пращурів, які приходять на Різдво в гості.

До Святої
Вечері сідають
тоді, коли на
небі з'явиться
перша зірка.

Споживають **дванадцять страв**
на честь дванадцяти місяців
та дванадцятьох апостолів.

Обов'язково є **кутя** – варена пшениця з маком та медом.

Колядки та щедрівки – зимові величально-вітальні пісні українців.

Колядки співають, починаючи з Різдва і до Водохрещ, тобто з 7 до 19 січня.

Щедрівки
виконують
лише протягом
тижня – від
Нового року й
до Водохрещ.

13 січня, на Щедрий вечір, хлопці й дівчата знову ходили від хати до хати, бажаючи господарям щедрого вечора і доброго здоров'я на весь рік.

Щедрий вечір, добрий вечір –
Добрим людям на здоров'я!

❖ Хто і коли
так говорять?

**Презентацію створено за допомогою
комп'ютерної програми ВГ «Основа»
«Електронний конструктор уроку»**

ТОВ «Видавнича група "Основа"», 2016

Джерела:

Науково-методичний журнал

«Початкове навчання та виховання».

– № 35-36 (363-364). – 2013.